

Landsmålsalfabetet

Landsmålsalfabetet, skapat på 1870-talet av slavisten och fonetikern J. A. Lundell, är ett vanligt redskap för återgivning av svenskt dialektuttal. En viss kännedom om detta alfabet är nödvändig för att man med behållning ska kunna läsa dialektuppteckningarna hos Institutet för språk och folkminnen. Av alfabetet presenteras här något av de delar som används vid återgivning av sydsvenskt dialektuttal.

Landsmålsalfabetet består av vanliga kursiva bokstäver, fast utan prick över *i* och *j*:

a b d e f g h i j k l m n o p r s t u v w y.

Av dessa bokstäver återger de flesta det uttal de står för vid vanlig riksspråklig högläsning. Märk dock att *a* alltid betecknar det *a*-ljud som finns i riksspråkets *hatt* – i skånska dialekter kan det också förekomma som lång vokal, t.ex. i *gålen* 'galen', 'arg'. Märk vidare att *o* står för *å*-ljud som i *stol* 'stätt', att *r* står för tungspets-*r* (tungrots-*r* tecknas *ʀ*), att *u* står för en variant av *o*-ljud *but* 'bott' och att *w* återger ett uttal motsvarande engelskt dubbel-*w* (ordet *vit* t.ex. uttalas *wid* i vissa sydsvenska dialekter).

Det finns i landsmålsalfabetet också ett antal specialtecken. Här presenteras ett urval som används för sydsvenska dialekter. Exempler behöver inte vara tillämpliga just i Norra Åsbo härad.

a   *ä*-haltigt *a*: *sparv* 'sparv'.

a   *a* som i *dal*: *däl*. Förekommer också som kort vokal: *åbore*.

v   *ö*-haltigt *a*, används bl.a. för att återge s.k. vokaliserat *r*: *dæv* 'där'.

ω   *å*-haltigt *a* som i vissa skånemåls *køst* 'kvast'.

d   *d*-ljud med tungspetsen något längre bak än vid vanligt *d* som i stockholmsmålets *bød* 'bord'.

q   muljerat (*j*-haltigt) *d* (oftast i kombinationen *qz*) som i vissa sydsvenska dialekters uttal av ordet *vägg*: *væqz*. Jfr också begynnelseljudet i engelskans *jam*, som på landsmålsalfabetet skulle återges *qzam*.

e   svagt *ä*-haltigt *e*, i många dialekter som obetonad ändelsevokal, t.ex. *stólen* 'stolen'.

ɪ   *e*-haltigt *i* som i många dialekters uttal av *fisk*: *fɪsk*.

l *l*-ljud med tungspetsen något längre bak än vid vanligt riksspråkligt *l* som i stockholmsmålets *å[ɫ]* 'ärlig'.

ʃ muljerat (*j*-haltigt) *l*.

ŋ *n*-ljud med tungspetsen något längre bak än vid vanligt riksspråkligt *n* som i stockholmsmålets *baŋ* 'barn'.

ɲ muljerat (*j*-haltigt) *n* som i sydsåkånskt *bìŋa* 'binda'.

ŋ, ɲ *ng*-ljud.

o *o* som i *sol*: *sɔl*.

ø *ö*-haltigt *å*-ljud.

ʀ tungrots-*r*, skorrande *r*.

ɣ *s*-ljud med tungspetsen något längre bak än vid vanligt riksspråkligt *s* som i stockholmsmålets *foɣ* 'fors'.

ʃ *tje*-ljud.

f, ʃ *sje*-ljud.

t *t*-ljud med tungspetsen något längre bak än vid vanligt riksspråkligt *t* som i stockholmsmålets *ʃɔt* 'gjort'.

u *u* som i riksspråkligt *hund*: *hund*.

u *u* som i riksspråkligt *hus*: *hus*.

y *ö*-haltigt *y*.

y *u*-haltigt *y* som i vissa sydsåkånska måls *sýstor* 'syster'.

ɜ̃ se *q* ovan.

a *å* som i *gås*: *gɑs*.

æ vanligt *ä*-ljud som i riksspråkligt *läsa*: *læsa*.

ø vanligt *ö*-ljud som i riksspråkligt *lös*: *løs*.

ø *ö*-ljudet i riksspråkligt *fötter*. Förekommer i skånemål också som lång vokal, t.ex. *skøvl* 'skovel'.

ø ett ljud mellan *ø* och *ø* t.ex. *ʃøda* 'sköta'.

Härutöver ingår längdtecken, accenttecken o.dyl. Att ett ljud är långt markeras med ett vågrätt streck under motsvarande tecken, som under *a* i *grāv* 'grav'. Akut accent återges med tecknet ´ som i *rósten* 'rosten', grav accent med ` som i *råsta* 'rosta'. Bitryck återges med ' som i senare leden i sammansättningen *grāvvróst* 'gravrost'. Att en vokalföljd utgör diftong markeras med en liten båge under diftongens andra komponent som i *faud* 'fätt'.

